

1910 სათავგდო სდლიფრდცფურო აურნდლი № 23

კ ვ ი რ ა, 13 ი ვ ე ნ ს ი

ქართული № _____
 სათავგდო № _____
 კვანძი № _____
 ნომერი № 980

ოტოწე ფრანკარდი
 გდმონქნილი იტდლიეილდ მსსიოიბი-ტრანსსფორმდტორი
 ვდსტროლდების გდმო ქდროთ. თეატრში

№ 23

წლიურად 5 მ., ნახევარ წლით 3 მ., ცალკე ნომერი 10 კ. ხელის მოწერა მიიღება დრ. ხაზ. კანტორაში იოსებ იმედაშვილთან. Тифლის. Редакция «Театри да Цховреба»

Иос. Зах. Имедашвили

ხელმოწერილი წერილები არ დაიბეჭდება. — ხელთნაწერები საკრეოებისამებრ შესწორდება. — რედაქტორთან პირის-პირ. მოლაპარაკება შეიძლება შუადღის 12—2 ს. ტ. საღ. 6—7 ს. ტელეფონი № 862

№ 23

3 3 0 6 5, 1 3 0 3 6 0 - 6 0

1910

13 036060 1910 წ.

ავტორთა თეატრის გარშემო ვინც ხუროჯილდო. ხურებს—პარიკმახერი, მეტანი-სამოსე, იჯარადარი, გამათებელი, რეკვიზიტორი, ერთი სიტყვით—თეატრის შენობის პატრონიდან დაწყებული მეკარემდე,—ყველა შრომის ჯილდოს იღებს, დაუჯილდოვებელია მხოლოდ მათი ლუკმის გამჩენი—ავტორი, პიესის შემქმნელ-დამწერი, მთარგმნელ-გადმომკეთებელი...

და რაღად უნდა გაგვიკვირდეს, თუ დრამატიული ლიტერატურა სამადლო-სავლახკოდ გაგვზღობია...

ამიტომაც, უმეტეს შემთხვევაში, ჩვენებური ნათარგმნი პიესები რაღაც ნაჩქარებია, დაუდინჯებელი, შეუსწორებელი,—რა ქნას ავტორმა ანუ მთარგმნელმა—შავის დასაწერად ძლივს იშოვა ქალღელ-მელანი და იმდენი შეძლება საღლა მოეპოება, მეორედ გადასწეროს, შეასწოროს?!

ღიაღ, უმეტესობა ჩვენთა მწიგნობართა ასეთ მდგომარეობაშია...

ვიმეორებ, როგორც უნუგეშო მდგომარეობაშია ჩვენის მწერლობის სხვა დარგის მუშაენი არიან ჩაცვივულნი, მზგავსვე სავალალო ბედს განიცდიან ჩვენის სცენის მწერლობითი მუშაენი, —სხვათა ლუკმის გამჩენნი თვით ხშირად ულუკმა-პურად იმშევიან...

თუ ქართველი მსახიობ-სცენის მოყვარენი საზოგადოებრივ აღღოიანობას ეგოდენად მოკლებულნი არიან, რომ პარიკმახერისა, მეტანისამოსისა, აფიშის დამბეჭდისა და სხვათა ძმათა მათთა წინაშე უფრო მეტს მოვალეობას ჰგრძნობენ, ვიდრე დრამატურგის წინაშე, მა-

შინ დრამატიულ საზოგადოებათ უნდა აღიმაღლონ ხმა, რაც შეიძლება, ჩქარა მოახდინონ სცენის მოღვაწეთა წარმომადგენელთა კონფერენცია და, სხვათა შორის, განიხილონ ავტორთა ჯილდოს საკითხიც, შემუშაონ საუაღდებულო წესი, რომ საქართველოს ყველა დაბა-სოფლებში, თუ დიდ ქალაქთა სცენებზე დადგმულ პიესებიდან ერთხელვე გარდაწყვეტილი პროცენტი უმკველად გარდაიხადონ ხოლმე წარმოდგენის გამმართველ ავტორ-მთარგმნელთა დასაჯილდოვებლად.

ჩვენის ფიქრით, ამ გარდასახალთა მთავარი აუზი უნდა იყოს დრამატ. საზოგადოებანი, ანუ მათი გამართიანებელი მთავარი ბიურო.

ეს მით უმეტეს საჭიროა, რომ ყველა ავტორ-მთარგმნელს უკლებლივ მიეცეს თავისი შრომის ჯილდო და დაბა-სოფლებში წარმოდგენათა გამმართველ მსახიობთა და სცენის მოყვარეთაც გაუადვილდეთ საავტორო ჯილდოს დანიშნულებისამებრ გარდახდა...

დაე, ბიგისს თვითეულ მოქმედებას—ნათარგმნს თუ ორიგინალურს,—მკირე ფასი დაეღვას, მაგ., ათი შური, მანათი, ორი ანუ ხუთი მინათი, ერთი სიტყვით თუნდა შური, ოღონდ ფასი-კი ერქვას, რომ ავტორ-მთარგმნელმაც იგრძნოს, მისი შრომა მეუთად არ მიდის.

ქართველ დრამატურგ-მთარგმნელთა შრომის დაჯილდოებას რა ღიაღ მნიშვნელობა აქვს და რა სასარგებლო შედეგიც მოჰყვება,—ეს ხომ ყველასათვის აშკარაა...

ლოქვა

წმინდა ძაფები აბრეშუმისა
ვნებით ავიწყებ, ვნებით დავართ
და მოგიქსოვე უცხო სამოსი,
ვით მარიაშა, იესოს სკვართი,
ლექსთწყობის ღმერთო!

ზეღამავლინი!—

მინდა ღრუბელი ცას გადაეხადო,
ვიხილო შენი ღვთიური სახე
და ჩემს ეტრატზე კრძალვით დავხატო.
შორს ბოროტო ხმავ!

ბოროტო სული!—

სიყვარულს, იმედს, რწმენას ნუ გამყრი,
ნუ ჰკმობ სიწმინდეს ჩემის ღმერთისას
და ჩემს სამხსევრპლოს ტალახს ნუ აყრი!

ბაბლინა

წარმოდგენები სოფლად

(მცირე შენიშვნა)

დადგა ზაფხული. პროვინციის მოღუნე-
ბული ცხოვრება ცოცხლდება. ახალგაზღვრა,
ქალაქის სიხე-პაპანაქებისაგან შეფუხებული,
დროებით ტოვებს ქალაქს და სოფელში ბი-
ნავდება. ამ დროს სოფელი არა ჩვეულებრივ
სანახაობას წარმოადგენს! ნორჩ თაობას სი-
ცოცხლე შემოაქვს სოფელში, — გაზეთი, კამა-
თი, მსჯელობა, ერთად თავის შეყრა, ერთი-
მეორის აზრების გაზიარება, — ეს უჩვეულო
თვისებანი სოფლისა დროებით აქაე ჩნდება.
ჩაღდება წარმოდგენების მმართველი: აქაე ყველ-
გან წარმოდგენებს აწყობენ. სოფლის ინტე-
ლიგენცია ფუსფუსებს, საქმიანობს.

კარგია და დიდათ სასარგებლოც, რომ
ყველგან, ყოველ სოფელში ამ დროს წარ-
მოდგენები რივიანათ იდგმებოდეს, საუბელუ-
როდ უმეტეს შემთხვევაში წარმოდგენები სო-
ფლად **კარიკატურულ** ხასიათს ღებულაბენ.
გამოჩენილი მსახიობი ქალი სარა ბერნარი
ერთს თავის თხზულებაში ამბობს: „დიდი
დანაშაულობაა, თუ ოდნავ არ შეგიძლია აბა
თუ იმ ავტორის ნაწარმოებს ხორცი შეასხა, —

სცენაზე გამოიტანოვო!“ ჩვენში ამ აზრს გასაყა-
ლი არა აქვს. ზაფხულობით სოფლად ყველა
ჯიჯგნის, აწამებს პიესებს. უხეირო წარმოდგე-
ნებით საზოგადოებაში კარგავენ ნდობას წარ-
მოდგენებისადმი. მე დავესწარი ერთ პროვინ-
ციაში „სამშობლოს“ თამაშობდენ. შაქისაჟიის
სომხური ჩოხა ჩაეკვით და ბოხიხის ქუღში
ბატს ფრთები გაეკვით; ლევან ხიმშიაშვილი
კი წითელი შილის ბლუზითა და შოლოგით
გამოეწყით. ერთ პროვინციაში „ყაჩაღ“ არსე-
ნას ვილაე ხრინწიანი, ორ-გოჯა ახალგაზღვას
ათამაშებდენ. ასეთივე კარიკატურული სახით
დამანახვეს ერთ სოფელში უხეირო სცენის მო-
ყვარებმა პ. ირეთელის „დამარცხებულნი“.
ეს მოვლენა ფრიად სამწუხაროა! სასურველი
და დიდათეც სასურველია სოფლად ზაფხულო-
ბით იმართებოდეს წარმოდგენები, მაგრამ ამ
წარმოდგენებს აუცილებლად უნდა ხელმძღვე-
ნელობდეს არტისტები, ანუ მომწიფებულები,
სცენის კარგად მკოდნე ინტელიგენტები. —
კარგს იხამს დრამატული საზოგადოება, თუ
იკისრებს ზაფხულობით პროვინციებშიაც მსა-
ხიობთა დახმარებით წარმოდგენების ხელ-
მძღვენელობას.

ილია ბახტაძე

ს ა თ ი ბ შ ი

ჩემს აღტაცებას საზღვარი არა აქვს, რო-
ცა საღამოზე ტყის ახლოს სათიბში ვარ!..
ჩანავალი მზე აღისფრად ფერავს ცის ტა-
ტობზე მთებზეთ დამართულს თოვლისებურ
თეთრ ღრუბლებს და შიგნი-შიგან შექცეული
ფირუზის ცა, ბაჯალლო ოქროს რგოლში
მჯდარი, ბრწყინავს და ვარკარებს წითელს
სხივებზე, ვით მომწიფებული ყანა.
იწვის დასავლეთით, როცა მზე ღიმილით
იმალეობა და მკრთოლოვარე სხივებით უკანასკნე-
ლად ელაშუქება არე-მარეს!..
მერცხლები, ტოროლები, ნამგალები ერთ-
მანეთს ეჯიბრებიან, ქვიცილ-ყვიცილით მზის
სხივებს გამოჰკიდებიან!..
ნახირო შინისკენ მიეშურება ბლავილით
და პატარა მწყემსნი ხტომით მიჰყვებიან.

სალამოს ზეფირი ნახად, მომზიბლავად ჩურჩულებს და დაგუბებული ახალი თივის სურნელებს ყნოსვას საამურად ეამბორება!..

სალამოს გრილი სიო ალერსიანად ეარ-შიყება მუშის ჯანს და იგიც, გამხნევებული, ნალველ-მივიწყებული, მწყობრ სიმღერით მართათ თივას აბულულებს!..

მკვირცხლად დარბიან ბავშვები, თივაში კოტრილობენ, გულიანად, წკრილა ზარივით კისკისებენ!..

ფინიები, მურა-ძაღვები მათთან ერთად, ყფით, ღრენით, სიხარულით გორაობენ!..

ნიშა-ნიკორაც, ზქუ-კამეიც ტბილათა სძოვს და იცოხნება!..

ყველა ხარობს... და შეჰნატრის ამ მშვენიერ წუთის განაგრძობას!..

გიორგი ფიცხოველი

ყვავილები

ყვავილებისას ვსწნავდი გვირგვინებს, სატრფოს საფლავზე დადება მსურდა, უცებ ნიავეა წაომუქროლა, — ...რისთვის წამართვა.. რისთვის შეშურდა?

o o

მინდვრად ყვავილთა კონა შეეკარი, ჩემთვის გვირგვინის შეკონვა მსურდა, ოცნება იყო... და სინამდვილემ ესეც წამართვა... ესეც შეშურდა!

o o

კუბოს ფიცრები ყვავილით მოვრთე, გულზე კაეშანთ გუნდი აცურდა. სიკვდილს ვეძებდი... ის არსით სჩანდა, ყვავილიც ჩემთვის მას შურდა, შურდა!

o o

დდილო, შრომის წმინდა ყვავილი რომ დამაბარე, — ვერსად ვერ ვბოვე, ბედნიერება ჩემთვის არ არის... ბედ-კრული შვილი გამოიგლოვ!

გ. ტაბიძე

დასავლეთ-ევროპიულ მოდერნიზმის

მირითადი მოტივები

(დასასრული. იხ. თ. და ც. №№ 18-20, 21)

VII

მოდერნისტი მწერლები, რომელნიც მოხსენებული გვყავდნენ — ვილიე დე-ლილ-ადანი, უილიდი, ჰომენსტალი, გიუისმანსი, სტრინდბერგი, შნიცლერი და როდენბახი — კეთილ-შობილ-ქასტის ჩამომავალნი არიან და თავის გულისნადებითა და ზრახვით არისტოკრატას ეკედლებიან. ცხოვრების თანამედროვე ბატონ-ბატონთ, ბურჟუებსა და დემოკრატიულ საზოგადოებას ეს მწერლები ზიზლით და აშკარა სიძულვილით შესცქერაან.

გიუისმანსის ჰერცოგ დეზესენტი და ექიმი დე-ერმი სწყველიან „ბანკირების, პლუტების, მეწვრილმანებისა და ყასბების“ სამეფოს. სტრინდბერგს ვერ გამოუტენია უვიც და ვერაგ ბრბოს შესაფერი სალანძღავი სიტყვები. როდენბახის ხუროთ-მოდღვარი ბორლიუტი წყევა-კრულვას უგზავნის მოვახშე მდამბო-მოქალაქეთ. ვილიე დე-ლილ-ადანის პოეზია ზიზლით შორდება დაბალ რასას. შნიცლერი დასცინის ამ „სასარგებლო მოქალაქეთ“ რომელნიც ცოცხლობენ მხოლოდ წარყვნილ სინამდვილით და არაფრად მიაჩნიათ ოცნებათა სამეფო. ამ „სასარგებლო მოქალაქეთ“ ჰომენსტალი ადარებს ზღვის ლოკოკინებს, რომელნიც ვერ განშორებიან თავის საროს.

ყველა ზემო-ჩამოთვლილი მწერლები თავს ანებებენ თანამედროვე ბურჟუაზიულ სინამდვილეს და მიეშურებიან წარსულისაკენ, თვალს აპყრობენ „განსაცვიფრებელ და მშვენიერ საშუალო საუკუნეთ“, ფეოდალიზმის ეპოქის ლომბარდიას, როკოკოს დროის ვენეციას. ბურჟუაზიულ სინამდვილეს ეს მწერლები უპირდაპირებენ მშვენიერს წარსულს, რომელიც სულსა და ფავს საეპრო სამრწველო ინტერესებისა და ტენიკის უღელ ქვეშ.

თუ ყურადღებით დავაცქერდებით მოდერნისტულ პოეზიას, შევაჩნევთ, რომ ამ მიმდინარეობის მწერლები თავის ნაწარმოების გმირებად წარჩინებულ წოდების წარმომადგენელთ ირჩევენ: ვილიე დე-ლილ-ადანის პორტლანდელი ჰერცოგი და გრაფი დატოლი,

ოსკარ უაილდის ლორდ ჰანრი და დორიან გრეი, გიუსიმანსის ჰერცოგ დეზესენტი, ჰომანსტალის გრაფი კლავდო, და შნიცლერის ფონ-სალა და ფონ-ვერგენტინი. არც ვასკი-რველია, ვინაიდან მოდერნისტი მწერლები თვით ამ წარჩინებულ წოდების ან ჩამოშავა-ლნი არიან, ან იდეოლოგები. დილაკ, მათ თავის ფსიხიკაში უნდა აღებუქდათ გრძნობანი და გულის-აზრი საზოგადოებრივ იმ კლასისა, რომელიც მკაცრმა ისტორიულმა სვლამ დააქვე-ითა და რომელსაც უღმობელმა ბედის-წერამ ხელიდან გამოსტაცა ყველა პოზიციები: თანა-მედროვე სინამდვილიდან განშორების გრძნო-ბა, ოცნებათაყენ მისწრაფება, სიმარტოვეს კუ-ლტი, ნირვანისა და მოსვენების ძიება. ზემო-ხსენებულ საზოგადოებრივ ჯგუფის კუთვნილი ყოველივე ეს გულისხმადები სიკაცხლის წინა-შე ძრწოლაში და ამ ძრწოლიდან გამომდინა-რე ემოციებში ჰპოვებდა მიღარა საზრდოს.

ეს არისტოკრატიული ინტელიგენცია, დროთა ბრუნვისაგან დაქვეითებულ კლასის წარ-მომადგენელი და იდეოლოგი, ყველაზე უკე-თესად და ადვილად ახერხებდა ბურჟუაზიულ კულტურის დამახასიათებელ უნერჯიობისა და უძლიერების ხელოვნურ ხატებაში აღბე-ქვას.

ამაირად, არისტოკრატიული ინტელი-გენცია მოდერნიზმის მეტაბოლტრედ შეიქმნა. ორმა მიზეზმა შეაშადა ახალი ლიტერატუ-რული სკოლის გამარჯვება. თავის აღმაფრე-ნას ეს სკოლა ეძებდა კაპიტალისტურ ხანის სოციალურ ურთიერთობის ნიადაგზე წარმო-შობილ თანამედროვე ნერვულ, პასიურ, და-ქანკულ ფსიხიკაში, ეს იყო მიზეზი, რომ მოდერ-ნისტი ადვოლი ვასაგები იყო ბურჟუაზიულ საზოგადოებრს დიდი ნაწილისათვის. ამასთან უნდა აღენიშნათ, რომ ძველი სკოლის მწერ-ლები ახალმა სკოლამ დაამარცხა არა იმიტომ რომ იგი თავის დროზე წარმოიშვა. არა იმი-ტომ, რომ იგი მოდერნის წარმომადგენელი იყო, არამედ იმიტომ რომ იგი „წმინდა ხე-ლოვნების“ პრინციპის მატარებელი იყო. ლი-ტერატურულ ასპარეზზე გამოსვლისას მოდერ-ნისტები შეხვდნენ ნატურალიზმს. ეს მიმდინარე-ობა შექმნა პროლეტარულ მუშაობა-შრომაში გაწვრთნილობა წვრილ ბურჟუაზიულმა ინტე-ლიგენციამ. ნატურალისტები ყოველთვის უკ-მაყოფილონი იყვენ ყოველდღიურ სინამდვი-ლით, ლანძღავდნენ ეკონომიურ წყობილებას,

წყლულები და სუსტი მხარები გამოჰქონდათ საქვეყნოდ, მთელს თავის იმედს სოციალიზ-მზე ამყარებდნენ და რევოლუციით იმუქრებო-დნენ. ბურჟუაზიას მხოლოდ დროებით აინტე-რესებდა ნატურალისტების პესიმისტური და დაუნდობელი კალამი, ვინაიდან ხშირად განი-კლიდა ზნებობივ Katzenjammer-ის პერიოდებს: როდესაც ვაჭრობის საქმე კულდათ მიდოდა, ოზრდებოდა კრიზისის აჩრდილი, მრეწველობა სუსტდებოდა. ხოლო სექსუალურ ანომალიე-ბის აღწერაზე დახარჯული ფურცლები სასი-მოვოდ უღირებდა ბურჟუაზიულ წარყენილ სქესებრივ მადას-აღიერწაშვებულებას. ამჟარაა, ნატურალისტებისადმი, ამ უკმაყოფილო კრი-ტიკოსებისა და არა საიმედო პირებისადმი, ყურადღება ხანგაძლივი არ იქნებოდა.

და აი, გაჩნდა სუფთად ჩაცმულ და „ზრდილობიან“ მწერალთა გუნდი. ამ გუნდს წსყურია „სინამდვილის ყოველსავე ფორმაში კეთილშობილება გამოსქვივოდეს“. ეს გუნდი არ წარმოადგენს ინტელიგენტ პროლეტართა ხროვას, ანუ, გიუსიმანსის სიტყვებით რომ ესთქვათ, „ბრბოს, რომელიც ჩამორჩალა ლუ-დხანებში და თავისი გესლით უმასპინძლდებდა ყველასა და ყოველს“. არა, ეს მწერლები ლა-მაზი ტონის ხალხია, სუფთად და მოხდენილად აკვიტა: მოკლედ რომა ესთქვათ, ესენი არიან „კეთილშობილთა სალონის შემამკობელი და-მამშენებელი ქარფანტიები“. მათ გულის-ხმად არ ჰყოფს „სამაგელი პროზა“, ვაჭარის არ იმტერევენ სოციალურ კითხვათა აღსნაში. მათი აზრით და გონება მიჯაჭულია „სამარადი-სო პრობლემებზე“—სიკვდილისა და სიკო-ცხლის საკითხებზე. ამ მწერლების მანიფესტე-ბი ლადად-ყოფენ, რომ საზოგადოების გარდა-ქმნა მათი საქმე არ არის, ვინაიდან ეს ულა-ზათო საქმე „არ ეკუთვნის პოეზიის სფეროს“. მათის აზრით, მგოსანი მარტოოდენ მფარველია ზეკურ ნაპერწკალისა; მათის აზრით, მგოსნის ბუნება აღემატება ყოველსავე საზოგადოებრი-ვსა და პარტიულ ბრძოლას.

დილაკ, ნატურალისტების ბუზლუნა კრი-ტიკის შემდეგ ამ მშვიდობიან ეპისტოლეების მოსმენა საამო იყო.

მართალია, მოდერნისტები ხანდახან აღ-ნიშნავდნენ ბურჟუაზიის წვრილმანობასა და ზნედაცემულებას; მაგრამ ბურჟუაზია ყოველ-სავე ამას ივიწყებდა. სხვა არა იყოს არა, მო-დერნისტები არ იმუქრებოდნენ სოციალურ წესწყობილების გარდაქმნითა და რევოლუ-ციით.

რეაქცია

ოთხ მოქმედებიანი
სცენება აკაკისა
მოქმედება მორე

ალექსანდრეს კაბინეტი. ალექსანდრე მაგიდას უზის და სწერს. დათია ოთახს ალაგებს.

I

ალექსანდრე, დათია

დათია. მართალი გამოდგა: ღარბე ყოფილა, ჩვენი იოსები, რომ დაუწავათ.

ალექსანდრე. იოსები, ჰმ.

დათ. ნამუღამევი იქნებოდა, რომ მისი ატირებული ცოლშვილი ჩვენსა აქ გადმოვიდა, ბოსელში მოვათავსე.

ალექ. კარგი გიქნია.

დათ. დღეს გათენდა თუ არა, იოსები მოვიდა. ნახვა უნდა თქვენი.

ალექ. შემოიყვანე. (დათაა გადის)

II

ალექსანდრე და იოსები, შუიშაის და განზე გადგება.

ალექ. იოსებს გაუმარჯოს.

იოსები (დადონებულა) ღმერთმა ნუ მომაცლოს თქვენი სიცოცხლე.

ალექ. მოიღვი სკამი. (მთაწადებს სკამს)

იოს. არა, თქვენი ჭირიმე, ასეც არა მიჭირს რა ფეხზე! მე რა მრჯის თქვენთან ჯდომას.

ალექ. (აფანას) ნეტავ არ სულელობდენ ერთი!.. რა პატივისცემაა ზეზე დგომა, რომ წიფელსავით დამოდგომიხარ თავზე?

იოს. არა შენი ჭირიმე, არა მიჭირს რა.

ალექ. მოდი ახლოს!.. მოიღვი სკამი!..

იოს. (ჟღება) გადღეგრძელოს ღმერთმა!.. წუხელის მთელი ღამე ფეხზე გავათენე.

ალექ. მით უფრო!.. შენი ფეხზე დგომა მე ვერაფერს შემმატებს და შენ კი ისეც გეყოფა დალაღვა. რა ამბავი იცი?

იოს. რაღა უნდა ვიცოდე? წუხელის გადამწევს და გადამხარკვს.

ალექ. (შეწუხებული) ვიცი! ვიცი, რას გეჩიოდენ?

იოს. რა ვიცი შენი ჭირიმე, ღმერთმა ნუ იცის მათი თავი და ტანი! სულიათ რათ იყავიო..

ალექ. სულიათო?

იოს. ჰო, სულიათო შენი ჭირიმე! იმ ახალთაობის დროს, პოლიცია რომ აღარ იყო, სულია და პოსრედნიკი გააუქმეს და ღრუბენატორიც გადაღა, ჩვენ გამოვიცხადეს: ახალი დრო დადგა და ახლა თქვენ უმატრონეთ თქვენ თავსო? ჩვენც, თქვენი ჭირიმე, რაღა გზა გვქონდა, ავდექით და შევედექით საქმეს; პოლიციაც ჩვენს ხელში გადმოვიდა და სამართალიც. სოფელმა თავისი სულიები აირჩია და მათ რიცხვში მეც მოვჰყევი.

III

ისეიანე და ვახუშტი შუიშაის, იოსები წამოხტება ზეზე, განზე გადგება. ვახუშტი ჭრუ გუფრთხავს და შერე დაჯდება ნაჯდომ სკამზე.

ვახუშტი. ოჰ, იოსებს გაუმარჯოს!.. კაცო რა მოვივიდა, რომ ცეცხლი წაგიკიდეს? შეწყინა, მამა ჩემი ნუ წამიწყდება.

იოს. თქვენი თავი ნუ მომიშალოს ღმერთმა! მე რაც მომივიდა, ის თქვენს მტერს, მაგრამ რა გაეწყობა? ალბათ ღვთის რისხვა იყო ჩემს თავზე.

ვახ. მაინც რა სთქვეს? რათო?

იოს. წელანაც მოვახსენებდი ამათ. სულიათ რათ იყავო? რა მექნა შენი ჭირიმე? მე ხომ ჩემი ნებით არ ვყოფილივარ? მიბრძანეს და დავდექი! სოფელს სად წაუხელო?

ვახ. მეგრე და ახლა ვაახსენდათ ამდენი ხნის საქმე? მიზეზი აუკრეფიათ.

იოს. აგრე იქნება. მაინც ჩვენა სულიობით რა წვახდინეთ, რაც არა ვაგაკეთეთ რა? იმ ცოტა ხანში, სანამდი ჩვენ ვიყავით, ჩვენს სოფელში ცუდი არა ვაგონილა რა!.. თვარამ თქვენც მოგახსენებათ.

ალექ. კი, მაგრამ სამართალს როგორ სჭირდით, რომ კანონების არა გაგეგებათა-რა? (აფანას)

იოს. კიდევ მიტომ. ადამიანი დაიბადება თუ არა, ავკარგის გარჩევა თანვე დაყვება, ღვთით. კანონები გულშია, თუ კი სინიდისზე

გაივლის კაცი! და ჩვენც არა დაგვიკლია რა ლეთით.

ალექ. ხალხიც გემორჩილებოდით?

იოს. ერთობა იყო და მამუ რა იქნებოდა. იმ ორ-სამ თვეში ამ ჩვენს სოფელში ცუდი არა გავონილა რა! ყოველივეფერი უკუღმართობა მისპოვო, იტყოდა კაცი. დარისპან კობახიძეს—თქვენც კარგათ იცნობთ, სოფელმა ვეღარ გაუძლო!.. ქურდი იყო მისთანა, რომ თვალში წაშწამს გამოპპარავდა ადამიანს. ორჯერ სამჯერ კიდევაც დაიჭირეს და ჩასვეს ციხეში. მაგრამ რა გამოვიდა? რომ გამოუშვეს, უარესიც წამოვიდა. რამდენჯერ ვასთქვა სოფელმა: გადასახელებო... მოგვაშორეთო, მარამ არ იქნა.. ფული რომ მოყვებოდა ხელში, გამოიძვრებოდა ხოლმე თავსა, ახლა კი..

ალექ. ახლა რაო?

იოს. საღლაც გოჭი მოუპარა და ჩავვივარდა ხელში.

ალექ. მერე?

იოს. ჩვენ, შენი ჭირიმე, ჩავაბით ბაწარი ყელში, ისე, ზურგზე ავიკიდეთ ცოცხალი გოჭი და ისე დავატარეთ სოფელი. გოჭი ქუიოდა, რაც შეეძლო. დაგვედვენ ბოვშები სიცილ-კიჟინით და ერთი ვაი-უშველებელი იყო!..

ვახ. მერე და რა ენაღვლებოდა იმას, თუ მეტი არაფერი?

იოს. რატომ ბრძანებ შენი ჭირიმე? ნათქვამია: „სირცხვილს სიკვდილი სჯობიაო.“ ის რომ მაშინ გენახათ, სწორეთ შეგეცოდებოდათ. ბევრი გვეხვედრწა: ნუ მიზამთ მაგისთანა საქმეს!.. თავს ნუ მჭრით!.. გამიშვით და ფულს მოგცემთ—ო; ჩემს ღღეში მაგისთანა საქმეს აღარ ჩავიდენო. ქრთამსაც გვაძლევდა, მაგრამ განჩინების მოშლა როგორღა შეიძლებოდა?

ალექ. ახლა აღარ იპარავს?

იოს. მას უკან ვინღა ნახა? სად არის? გაუშვით თუ არა, შინ აღარც კი დაბრუნებულა, ისე გადავიარდა საღლაც. აღბათ შერცხვა ტოლა-ამხანაგების.. მადლობა ღმერთს? ამის შემხედვარე სხვაც ვეღარავინ რამეს ჰხედავს და მოსვენებულია სოფელი.

ალექ. ეგ უკანონობაა! მაგრამ კანონზე უკეთ კი გაუჭრია და! (აღიწიას)

იოს. შიქელა სომეხს ჭკრივმა რძალმა უჩივლა ძალა იხმარაო. ჩვენც გამოვიძიეთ და მართალი

რომ გამოვდა, ცალი უღვაში ჩამოვპარსეთ და ისე ავატარ-ჩავატარეთ ბაზარში. ბევრი იყვირა, ვის უხედავთ? მაგრამ ვინ გაუგანებდა.

ვახ. არ გიჩივლათ?

იოს. ვისთან გვიჩივლებდა, შენი ჭირიმე? რა გაუვიღვლდა? სამართალი ჩვენ ვიყავით. მასუკან სახლიდან კარში აღარ გამოდის. მანამ დი-კი, ვინ იცის, რამდენი რამ არ ჩაუღვნია ამისთანები, მაგრამ ვინ გამამტყუნებდა ძველი სამართალით? ფული აქვს და ათასს ცრუ მოწამეს იშოვნდა!.. მე მოვახსენებთ, ატუკატად არავინ დაუღებოდა? ჩვენ კი ღვთის ბრძანებზე ვაგვყავდა ლარი და ხანი!..

ვახ. გაგყავდათ და აი ახლა ხომ ჰხედავთ, რა გაცევს?

იოს. რა გაეწყობა!.. (ჩამოაფრდება სიჩუქე) ეჭ, ღმერთი რომ ინებებდეს, კიდევ დავვიბრუნდებოდეს ის ღრო და მეც სულათ ამირჩევდენ, ახლა ხომ ვიცი, რომ არ შემარჩენენ, მომკითხვენ, მინც იმ გზაზე გავივლი.

ვახ. იმე! რას ამბობ კაცო? რა სარგებლობის გულისთვის?

იოს. ჰმ. ავერ ორმოცდა ათი წლის გავხდები და მაშინდელის მეტათ ერთხელაც არ მიგრძენია, რომ მეც კაცი ვიყავი! წამათრევედენ იმ დასაქცევ სულში. აქ შენი არავის ეყურება და შენ სხვისი... უნდა წამოუყენო შენ მაგიერი და ის რას ამბობს, ღმერთმა იცის. კაცთ კი არა, ძალღატაკ არავინ გავდებს. და ამის შემდეგ ღვთის რისხვით არის, თუ ღვთის წყალობით, თითონვე შენ ხდები სულიათ! შენ ასამართლებ სხვებს!.. მოდი და ნუ იტყვი, ახალ თაობას ჭირიმეო!

ვახ. ჭირიმე და... მაგრე იცის იმ ჭირიმეში? ე სახლი რომ დავიწვეს მაგერ.

იოს. თქვენი ჭირი წაიღოს! იმას ხომ მანც ვეღარ ვიტყვი, რომ მთელი ჩემი სიცოცხლე პირუტყვად ვავატარე და ადამიანური არა მიგრძენია რა თქო?

ალექ. (თავისთვის) აი ხალხის ფსიხოლოგია.

ვახ. ეგ ყველა კარგი, მაგრამ ახლა რომ უსახლოთ ხარ?

იოს. ვეცდები, ან აქეთ ვეცემი ან იქით და მოვახერხებ რასმეს. ახლაც შემოსახვეწნად გაიხელი თქვენთან; ცოტა წწნელები მიბოძოთ,

რომ ფაცხა მოვადგეო როგორმე ჯერ-ჯერობით, თუ ისიც არ დამიწვეს.

ვახ. ჩემი ტყიდან? ჰმ, აკი აჩეხასა და ახორებას უპირებდით იმ ჩემს ტყეს? ახლა ხომ დაგპირდა? რომ მართლა აჩეხილიყო, ახლა ან შენ რაღას მთხოვდი და ან მე რაღას გიბოძებდი?

იოს. ახალგაზდა ბიჭები გაბრძოლებდნენ, შენი ქორი, და შექონდათ ცული, თვარა სხვა ქუთით მყოფი ვინ იფიქრებდ მგას? აკი ჩვენვე დაუშალეთ და რაც მოეჭრათ, იმისთვისაც დავაჯარიმეთ.

ვახ. დაჯარიმეთ?

იოს. ასი მანათი გადავახდევით.

ვახ. რა უყავით მერე იმ ფულებს?

იოს. მქადაგებლებს გადავეცით, შენი ქორი.

ვახ. «ჟუ!» ტყე ჩემი, ჯარიმა გლახებს და ფული მქადაგებლებს.

იოს. რა გვექნა, შენი ქორი, მაშინ მისთანა დრო იყო.

ვახ. კარგი. ნულარ მომავანებ იმ დროს! ბევრი დაგპირდება წყნელი?

იოს. რაც ერის ფაცხას მოუნდება... ცოტა სარძიველიც დაგპირდება და სახურავიც.

ვახ. ბარემ მთელი სახლი გაიტანო, არ გირჩენია?

იოს. მაგდენის ღონისძიება ვინ მომცა, შენი ქორი.

ვახ. არაფერია!.. სოფელი ღონიერია, გამოვრიგდებით. მანამდე შენც იშოვნი, დაგაცილი იოს. (გასარბუხა) თუ დამაცილო... ღმერთმა შენი წყალობა ნუ მომიშლის.

ვახ. რატომ არ დაგაცილო? დაიხაც დაგაცილო!.. თუ შეზობლობა არ გვექნა—არ ივარგებს! ჩვენ უთქვენათ ვერ ვიცხოვრებთ და თქვენ უჩვენათ... ბატონობა სულ სხვაა.

იოს. ღმერთმა თქვენი ქორი მომცეს, ჩემო ბატონო! (მადის გასარბუხა)

ალექ. კვიანი არის ეგ იოსები!

ვახ. რა გიკვირს. შვილო? ძველი გლახები სულ მაგისთანები იყვნენ! არც ქუა აკლდათ და არც ზრდილობა! რომ უნდოდა ისე ეჭირათ თავი... უმტროს უფროსობა იცოდნენ... ახლა გაფუქდენ და ისიც თქვენი წყალობით.

ალექ. როგორ თუ ჩვენი წყალობით?

ვახ. ჰო, ახალთაობის წყალობით! და გიკვირიათ: „მომბა“ო, ერთობა“ო, „სიყვარული“ო და ამით სულ გადაირთ ხალხი.

ალექ. ეგ თუ გინდა მაგრე იყოს!.. ჩვენ ვამბობთ მგას... მაგრამ როდის გვითქვამს „უზრდელთა“ო?

ვახ. იმათ კი ასე ჰგონიათ და... კისერზე გვიპირობენ წამოჯდომას.

ალექ. არაფერია! ეგ ყველაფერი სტიქია-სურია!

ვახ. რაო?

ალექ. ჰო, სტიქიონური!.. იშვიათი მოვლინება, როგორც მიწის ძვრა, მეწყერი, ცეცხლის გაჩენა და სხვანი! ყველა გადაშავალია! **ვახ.** ჩვენ კი ვეღარ მოვესწარით და!..

ალექ. ყოველ ამ გვარ მოვლინებას მოთმენით უნდა ატანა. აი, კარზე რომ ჰატარა მდინარე ჩამოგვიდის, ხომ დასალევთაც კარგია, საბანაოთაც და თევზიც კარგი იცის? მოჩუხჩუხებს ნელ-ნელა, თითქო ამ ატეხილ ქალებს უმღერისო, თვალსაც ესიამოვნება და ყურსაც. როცა მოვარდება ხოლმე, მაშინ კი „შენს მტერს!.. გადმოტეხავს ნაპირებს, ატალახიანდება. აღარც სასმელათ ვარგა და აღარც საბანებლად. და რომ გადაარტყხავს კიდევებს, დაწდება და თავის კალაპოტში ჩაღდება, მაშინ ხომ ერთი ორათ უკეთესია? ხალხიც ასეა, როცა ღელავს, უნდა მოერიდო ცოტა და დააყლო.

ვახ. ჩვენ კი ვერცდებით და ვაცლით, მაგრამ ისინი, რომ აღარ გვაცლიან? გაწყვეტას გვიპირობენ ყველას ერთიანათ, გაუკითხავად!.. ცოტა გამოათხოვეს დაუნაშავებლათ წითისოფელს?

ალექ. ეგვეც ცხოვრების მოთხოვნილებაა. სიმინდს რომ ვთოხნით, თოხი მიტომ შეგვაქვს ყანაში, რომ ბალახი მოვაშოროთ, თორემ შამბი წაიღებს და ამოვარდება მთელი ყანა.

ვახ. მერე რაო?

ალექ. ის, რომ მაშინ უცაბედათ კარგი ღერიც იჭრება აქა-იქ. და იმის მოფრთხილებით რომ შეცდომით კარგი არ მოიჭრასო, თონხაზე რომ ხელი ავიდოთ, ხომ ამოვარდა მთელი ყანა? ერთი რომ მოიჭრება, იმითი ათასი სხვა გადაარჩება. ასეა ხალხიც!..

ვახ. ეგ მაგრეა, მაგრამ წარამარა რომ

შეიტანო თოხი და ხან მარჯვნივ და ხან მარცხნივ უპარტყუნო წინდაუხედავით, რა თვის გამართლება იქნება?

ალექ. მერე, ვის ეწამებით წინ-დაუხედაობას?

ვახ. ვისა და იმ შენ ახალ-თაობას!.. ცოტას მოუღეს ბოლო, რომ იმით არც ღმერთთან და არც კაცთან დანაშაული არა ჰქონიათ რა!..

ალექ. წელანაც ვამბობდი: წყალი რომ ამღვრევა და მოვარდება, თევზები ნაპირზე გამოჰყავს და ამ თევზებს გველ-ბაყაყებიც თან მოჰყვებიან ხოლმე! ნამდვილ ახალ თაობას რა წილი უძეგს კაცის კვლავში და ცარცვა-გლეჯაში? ისინი თავსა სდებენ სიმართლისათვის. ზოგი კვლებიან და ზოგი ციხეში ღლებიან. სხვები კი სარგებლობენ დროით საპირადოთ და ვინ იცის, რას არ ჩადიან ახალ თაობის სახელით?!.. გუშინ ხომ გაიგონე. დათიამ რა ილაპარაკა ვიღაც გადავარდნილზე—არავის ზოგავსო! განა ესც ახალთაობას უნდა დაბრალდეს?

ვახ. რა ვიცი, შვილო! მოძრაობამდე კი არა ყოფილა რა და! შენ მიინც, მოძრაობა რომ დაიწყო, სიხარულით ფეხზე აღარ იდექი: მადლობა ღმერთს გაიღვიძა ხალხმა, თვალი გაახილაო.

ალექ. დიახ!.. საუკუნეზე მეტია რაც სძინავს... მკვდრის ძილმა წაილა! რალა მკვდარი ღრალა შინ მოუსვლელიო, იტყვიან რალა მკვდარი და რალა მძინარი, ვამბობ მეც. მძინარს, როგორც გინდა ისე დაიმორჩილებ. დღეს ძლიერს თვალი გამოახილა ხალხმა!..

ვახ. (ჩამოათამშვეს სატყუას) გამოახილა და ჩვენც დაგვირია!..

ალექ. (აღინას) გვეც არაფერია, ცოტათი დაიგეშებიან შინაურებზე და მერე..

ვახ. ისემც კაი დავემართოს, მაგრამ ვაი თუ ისე მოგვივიდეს, როგორც ბიძა შენს მოუვიდა.

ალექ. ბიძა ჩემს რა მოუვიდა?

ვახ. ჩაი! ჰკითხე და გეტყვის. ერთი ლეკვი ჰყავდა მწვეარი. კატებზე დაგეშა, მერე უფრო კარგათ დაიქერს კურდღელიო... მაგრამ მისთანა შენს მტერს, როგორცის ვაიწროთენა: გარეთ კურდღელს ხმას არ სცემდა და შინ კი კატა არ გაუტლებოდა! (აღინას)

ილექ. არც მაგრეა საქმე, მამა ჩემო! ხალხი ჰკვიანია და მალე შეიგნებს, რაც შესაგნებელია, წელან ხომ ნახე იოსები?

ვახ. ენახე, შვილო, მაგრამ ის კი არ მომეწონა, რომ გვერდში მოგესვა.

ალექ. თქვენ აკი წამოგიღდა ზეზე?!..

ვახ. მე რა შვილო? ჩემი ჰური მოქმული მაქვს. შენთვის ვამბობ, არ უნდა გაიტოლო! არ უნდა გაათამამო, რომ ბოლოს სანანურად არ შეგექნეს.

ალექ. არაა ის მისთანა არ არის, რომ გაბრიყვდეს: მე თვითონ აღარ მოვეწვი და ძლიერ დაეაჯღინე.

ვახ. (წამოადგება) შენ უკეთ იცი, შვილო, ახლანდელი დრო. (მადის კარგისაკენ, მერე მობრუნდება და რადაცას გარდასცემს შუალს) აჰა! კინალამ დამაიწილა!.. გულში-კი მქონდა... ამას შენც მიუმატე და გადაეცი საცოდავს?

ალექ. (გაოცებული) იოსებს?

ვახ. ჰო, იოსებს!.. აბა რითი შესძლებს ყიდვას?

ალექ. ბარემ ისე გეგობებითა უფულოთ.

ვახ. არა შვილო!.. ის რომ არ გაბრიყვდეს, სხვები გაბრიყვებიან... ეგ ფული სულ შენობით გადაეცი. (მადის)

ალექ. (გაუთლავს თუაღს) ძვირათ მინახავს ქართველი, რომ კარგი გულის არ ყოფილიყო!.. ჰმ. თვალი დაუდგეს დროსა და გარემობას, თორემ რად უნდა ილუბებოდეს ამისთანა ხალხი?!..

ფ ა რ დ ა

ს ა რ დ ა თ უ ი

ჩამქრალ სანთელსა თვალნი მიუგავს...
ფერ-მკრთალი სახე დაღონებია!
იბრძვის... მუშაობს ცივ ქარხანაში,
ხელები შრომით დაჰკორბებია!

ნაკადს,
სცემს წერაქვს.. შუბლით ღვრის ოფლის
რომ გამოკვებოს ცოლ-შვილი წვრილი!

მაგრამ ამაოდ... ვერ ააქვინა უბედურ ოჯახს სიმშვილ-წყურვილი! განცხრომის ძვთა იგი უშაღდებს ოქროს და ვერცხლსა, დიდ სიმდიდრესა! ხოლო თავისთვის, განაწმენის, იშაღდებს სუღარს, ცივ სამარცსა!..

ჰე! ვინ უწყის, თუ რაოდენი სისხლისა ღვარი იქ დანახეულა! და, ვით ტარიგი, მაშვრალის გვაში დღიურ ლუკმისთვის იქ შეწირულა?!

და ესრედ იბრძვის ცხოვრების გერი, რომ გამოკვებოს ცოლ-შვილი წვრილი! მაგრამ ამაოდ.. თუმც მუნ შესწირა ძალ-ღონე თვისი.. უმანკო სისხლი!!

3. გორგაძე

გულუშულის გოდება

მზე ჩაიდა. საღამოს ჩრდილი გადაეფინა არე-მარცხს. ტყე-მინდორს მუქი მწვანე ფერი გადაეკრა. მთიდან დაეშო ცელქი ნიავი და მინდვრის ყვეილი-ბალახთან ჩურჩული გამართა, ველის კვლუცი წელში გაიმართენ. გაისწორეს მზისგან ანაოქებული კაბის კალთები. მწვანე ჯეჯილიც ალელდა, ნელი ნიავის მიკარებაზე ზღვასავით მიდი-მოდიოდა. ქალა-მინდვრის ფრინველნი აჟრიაბულდენ, ყველა მხრიდან ისმოდა შაშვთა მზიარული ქრიახი. ვარდის არშიციც აცვენდა: ათას ნიარ ჰანგზედ აწვე-ღაწვეით მოსთქვამდა თავის სევდას, ნა-ღველს, მოსთქვამდა დაკარგულ სიყვარულს, მიჯნურის ღალატს. ვარდს დაევიწყებინა, სხვაში გაცეკვალნა მისთვის ხელი პატარა ჩიტუნა.

ვარდს დაევიწყებინა, მაგრამ ჩიტუნას კი არ ავიწყდებოდა განვლილი ნეტარება. ის ყოველ დილა-საღამოს წკრილა ხმით მოსთქვამდა თავის წარსულს, შესჩივრდა ყველას სატრფოს ღალატს და სწყევლიდა კაცს, ვითომ და მიზეზს თვისი უბედურებისას: „ბუნების ყველა შვილთ, სულიერით და უსულირით, ადამიანისაგან ისწავლეს ღალატი“. მოსთქვამდა სევდიანად ბუზბუზი.

„კაცი მიწიერ ქმნილებათა შორის უგონიერესი და უღლიერისი ქმნილებაა, მაგრამ მისი გული-კი ბუღდა ყოველგვარი ბიწიერებისა.

შეუბრალებელია ადამიანი, უსამართლოა, და უნდობელი და მოღალატეა თვით იმისთანა უწმინდეს გრძნობაშია-კი, როგორც სიყვარულია. ყველა უბედურება ამ ქვეყანად ადამიანის მოგონილია. მე უბედურსაც ადამიანმა დამაკარგვინა ნეტარი სიყვარული.

* *

„ჩემი სატრფო იშობოდა ერთს მშვენიერს წალკოტში ახალგაზრდა ცოლ-ქორის ფანჯარასთან. როდესაც ჩემის სატრფოს მშვენიერებით მოხიბლული მის ახლოს ვიჯექ და გალობოდა შევაქებდი ყვავილთა მეფას, მაშინ ის ახალგაზრდა ცოლ-ქმარნიც ფანჯარასთან ისხდენ და აღტაცებით შესტკეროდენ თვლებში ერთმანეთს.

— ხედავ, ჩემო სულიკო! ეუბნებოდა ქმარი ცოლს, ბუზბუზი რა გახელებული უმღერს ვარდს, როგორ მშურს, რომ არ შემოძლიან მეც ასე ტუბილად გიმღერო, სიმღერით მაინც გადმოგცეც ის გრძნობა, რაც სიტყვებით ვერ გამოამითქვამს.

— მე სრულებითაც ეკვი არ შემაქვს შენს ძლიერს სიყვარულშია, ჩემო სიცოცხლე: გულწრფელი სიყვარული სიტყვებს არ საკიროებს, გული უსიტყვოთაც კარგად გრძობს მეორე გულის წმინდა გრძნობას. მე დარწმუნებული ვარ, მუდამ გეყვარები და თავის დღეში არ მიღალატებ! — ეუბნებოდა კეკლუცი ცოლი და ნაზად ჰხრიდა თავს ქმრის მხარზე.

ჩვენ ყურს ვუგდებდით და ესტებოდით ჩვენისა და მათის ბედნიერებით. გვიხაროდა, რომ ადამიანებსაც სცოდნით ნამდვილი სიყვარული.

ჩემი სატრფოზე ძლიერ მოქმედებდა მათი მოხიბლავი სიტყვები; ხანდისხან რაღაც გულის ტყენით მეტყუდა ხოლმე ვარდი: ჩემო მშვენიერო ჩიტუნო, შენ ძალიან კარგად გალობ, მაგრამ რომ გაიგონო, როგორი სიტყვებით ეალერსება მაგ ფანჯარაში კაცი ქალს, გაჰკვირდები. მიკვირს, საიდან იგონებს იმისთანა სიტყვებს, როგორ ჰხიბლავენ გულს ის სიტყვები, იმათი გავგონების შემდეგ მიჯნური მიჯნურს ღალატს როგორღა შესწამებს. ანაირად შეჰნატროდა ჩემი სატრფო მეტყველი და მეკი გულს მხედებოდა მისი სიტყვები. ჩემი მკვერმეტყველობა ვალობა იყო და, რაც

შემძლო, ვიბერადი ყელს, თუნდ იმ გალობას თან გადავყოლიყავ, ოღონდ კი ვარდს ჩემი გალობა მოსწონებოდა და დაეწიყებინა კაცის მომხიბლავი სიტყვები.

ერთს მშვენიერს, მთვარით გაკაშკაშებულს ღამეს მე ბოჭქზე ვიჯექ, ვარდს თავი ჩემს გულზე დაეყრდნო, მე გაშმაგებული მოვსთქვამდი ყვავილთა მეფას სიტურფეს. ყველა სულდგმული გაჩუმებულიყო, ეტუზბოდა კარგად ვგალობდი, რომ ყველა მშენად გადაქცეულიყო.

— სულიყო, ხედავ? გამაწყვეტინა სატრფომი სიმღერა და მიმახედა.

მთვარის შუქზე გამოჩნდა ბაღში ჩვენი ნაცნობი მოსიყვარულე ქმარი და მასთან სხვა ქალი.

— ხედავ? მითხრა სატრფომი: ერთი კვირაა ცოლი სხვაგან გაისტუმრა და ეგ ქალი მას აქედ აქ არის. ყური დაუგდე. მაგასაც იმ სიტყვებს ეუბნება, რასაც ცოლს. მე სულელს-კი მეგონა, ძლიერი გრძნობა აფრქვევინებდა პირიდან იმ მარგალიტებს, რომელთა მოსმენაც მე ისე მიყვარდა. კაცებს ლაპარაკი სკოდნით კარგი და სიყვარული კი შენისთანა არ ეცოდინებათ, ჩემო პატარა ჩიტუნია, — მომიალერსა სატრფომი და თავისი სურნელოვანი ფურცლები ჩემს ნისკარტს შეახო. მე მთლად ავინთე მისი მოკარებით და მის ალერსზე სიმღერით გავეცი პასუხი, ერთი-ორად ვუმატე, ერთი-ორად ავწი-დავწიე.

— შენ ხომ მაგასავით არ მიღალატებ? მეკითხებოდა სატრფომი. მეც, ბედნიერი, ვარაკრაკებდი გალობას, ცასა და ქვეყანას თავდებთ ვაძლევდი, რომ მე იმ მატყუარა კაცს არა ვგვევარ და სანამ პირში სული მიდგია, მარტო მისთვის ვიმღერებ.

ასე გადიოდენ ღამენი. ქალ-ვაჟი ყოველ ღამეს ჩვენ წინ დასეირნობდენ და მე და ჩემ სატრფომს კარგად გვესმოდა, როგორ შეჭფი-ცავდენ ერთმანეთს საუკუნო სიყვარულს...

* * *

გავიდა რავდენიმე კვირა.

ერთ მთვარიან ღამეს მე და ჩემმა სატრფომი დაღინახეთ, რომ ჩვენს მახლობელ ფანჯარასთან, წინანდელსავე აღვიღზე, ცოლ-ქმარი

იხსდენ და გავიყვებით უალერსებდენ ერთმანეთს.

— დღეს მოუვიდა ცოლი, მითხრა სატრფომი, ყური დაუგდე, ხედავ? ხედავ, როგორ ატყუებს და მაგ საცოდავს-კი მართალი ჰგონია, — მუშუბნებოდა გულის ტყენით სატრფომი. ქმარი არწმუნებდა: ის დრო, რაც უშენად გვავატარე, ჯოჯობეთი იყოვო ჩემთვის, ყოველი წუთი საუკუნოდ მეჩვენებოდა და სიცოცხლეს ჩემთვის ფასი აღარ ჰქონდა. ცოლი მომხიბლავად იღმებოდა და ათას ნაირს საალერსო სახელით იხსენიებდა საყვარელს ქმარს. ჩვენ ბრაზი მოგვიდოდა მოღალატე ქმარზე და გვებრალებოდა მოტყუებული ცოლი. მაგრამ მე და ჩემი სატრფომი ბედნიერები ვიყავით და ჩვენთვის ეს საკმაო იყო.

გადიოდა დრო, მოსიყვარულე ცოლ-ქმარს ჩვენ ყოველ დღეს ვხედავდით, მაგრამ ის უცხო ქალი კი აღარსად გვინახავს.

ერთს ზაფხულის ღამეს მთვარე ღრუბლებში შეფარებულიყო, უსიამოვნო ფერი გადაჰკრავდა არე-მარეს. ჩვენს ბაღსაც შავი აჩრდილი გადაფარებოდა. ნაცნობ ფანჯარაში ახალგაზდა ცოლ-ქმარი აღარ მოსჩანდა. მე მანც ბედნიერი ვიყავ: ჩემთვის სულ ერთი იყო, ჩემს გარეშე რაც უნდა შეცვილილიყო, მე ჩემს სატრფომს გვერდით პატარა კენწეროზე ვიჯექ და მახლობელ ზალაში მაგლობელბულბულს გალობაში ვეჯიბებოდი. ჩემს სატრფომს რალაც სევდიანად დაეხარა თავი და გულმოდგენით მისმენდა. აგრე, აგრე, ჩემო ჩიტუნი, ზარიეთ ჩააწყრილე შენი მომხიბლავი გალობა. იცი, ძვირფასო, დღეს ეგ ქალი მარტოკაა: ქმარი შორს სადღაც წაუვიდა, საწყალი ქალი, ხედავ? სანთელიც კი აღარ ანთო. მგონი სევდით სასეე ზის რომელსამე კუნქულში ღე ოცნებით ეალერსება საყვარელი ქმრის სახეს. საშინლად მებრალებ, როგორ გასძლებს საწყალი. თუ ქმარი ჩქარა არ დაუბრუნდა. იმღერე, იმღერე, შენი ჭირიმე. მგონი ის ახლა კურს გიგდებს და თან შორს მყოფი საყვარელი კაცის სახეს ეალერსება.

მეც ვუმატე, რაც შემძლო, გალობას. მთელი ჩემი ხელოვნება დავასრულე, მებრალებოდა სევდიანი ქალი.

ჩვენ ფანჯარას შევეკეროდით და გვენა-

ტრებოდა, ფანჯარაში ჩვენი ნაცნობი ქალი გამოჩენილიყო; ჩვენ ის ძალიან გვიყვარდა და თანაც გვებრალებოდა, რომ ქმრის სიტყვები სწამდა და ქმარი კი უსივინდოდა ატყუებდა. ჩვენ რომ ფანჯარას შევეცქეროდით, ბაღიდან უცებ ხმა მოგვესმა ლაპარაკისა. უკრი დაუგდეთ! ეს ჩვენი საყვარელი ქალის ხმა იყო! დავცქერდით, ბაღში ორი ადამიანი დასერილობდა. ღმერთო ჩემო! უთუოდ მოვიდა კიდევც, ჩვენ კი შორს წასული გვეგონა მისი ქმარი. ახლა-კი სველიანად არ იქნება ჩვენი საყვარელი ქალი. უზომო სიყვარულმა მოგვიცვა, ჩვენი და იმათი ბედნიერება შევეერთეთ და განუსაზღვრელ ნეტარებას ვგრძნობდი მე და ჩემი კეკლუცი.

მთვარემ თითქო იგრძნო, რომ ჩვენს ნეტარა წუთებს არ შეშვენოდა შავით მოსილი არე-მარე, ან იქნება უნდოდა ეჩვენებინა ჩვენთვის ადამიანის დაუნდობლობა. უცებ გამოუსლტა ბრკალებიდან ცაზე გაწოლილს შავს ღრუბელს და ვერცხლით დაფერა არე-მარე; გააკაშა შავი ჩვენი ბაღი, რომელშიაც ახლა-კი აშკარად დავინახეთ ჩვენი სახლის პატრონი ქალი, რომელიც მთვარის შუქზე სწორედ ანგელოზს ჰგვანდა. ძალიან გაგვიხარდა მისი დანახვა. ეგ ვინ არის? შემეკითხა გაკვირვებული და შემეკრთალი ჩემი სატრფო, მიმიითთა ქალთან მოსიერნე კახე, რომელსაც წელზე ხელი შემოეხვევნა და სწორედ ისევ ისეთ მომხილავ სიტყვებს ჩასჩურჩულებდა, რომელთა გაცონებაც ჩემს სატრფოს თავბრუს ახვევდა. დავცქერდით, ის კაცი ქმარი არ იყო. ყმაწვილი ქმრის კარგი მგობარი იყო და ხშირად გვინახავს ამითან სტუმრად.

სჩანს მეგობრობაც ასეთი სკოდნით ადამიანთ, როგორც სიყვარული. დიდხანს ვიყავით მე და ჩემი სატრფო გაწუმებული: ვეღარც ერის ვეღარ მოგვეხერხებინა ხმის ამოდება: გათენებისას მე სველიანა ტყისკენ მოვეკურცხეთ, ჩემს სატრფოსაც სველიანს მივანებეთ თავი.

მეორე ღამეს კიდევ ვნახეთ იგინი-ისინი ახლა-კი ჩვენს ახლო ფანჯარასთან ისხდნენ, ჩვენ განცვიფრებულები ვისმენდით იმათ ალერსს. იმათი გრძნობა უძირო ზღვად გადაქცეულიყო. ფიტულბდენ ცასა და ქვე-

ყანას. მათ ერთმანეთის მეტი არაეინ ჰყვარებოდათ. ოხ! წყუელიც არის ადამის ჩამომავალი: მისთვის ამ ქვეყნად წმინდა არა არის რა: მთელი მისი სიკაცხელ სიტრუვეზე არის ავებული. სიყვარულსაც კი შეახო თავის უწმინდური ხელი და ეს ციური ნიჭი, უწმინდესი და უმაღლესი გრძნობა წაბილწა და სამასხაროდ, გასართობად გაადაკეთა. ჰო იმას ვამბობდი, მოსთქვამდა კენესით ბუღბუღი: ჩვენ იმათ ყოველ ღამე ვხედავდით, მათი ალერსი გულს გვიბრაზებდა, მაგრამ მე კი ჩემი პირადი სიყვარულით ბედნიერი ვიყავი.

ერთს მთვარიან ღამეს მე, ჩვეულებრივ, ვარდს ვუშვლდოდი. ფანჯრიდან ყურს მიგდებდენ მოარშიყენი. ჩემს სატრფოს თვალის სულ ფანჯრისკენ ექირა და იშვიათად თუ მოიხედავდა ჩემსკენ. რასაკვირველია, ეს გულს არ ესიამოვნებოდა, მაგრამ ვცდილობდი ვარდისთვის არ მეგრძნობინებინა.

— იცი, ჩემო ჩიტუნი! მომიბრუნდა უცებ ვარდი. — როგორც მაგათ ვატყობ, მეორე სიყვარული უფრო ძლიერი ყოფილა პირველზე: მაგათ უზომოთ უყვართ ერთმანეთი.

მე მიხვილად დამესო გულში ეს სიტყვები და წყენით ვუბასუხე: ჩემო სიკაცხელე! სადაც მეორე სიყვარული შეიძლება, იქ მესამე, მეოთხე და მეხუთეც შესაძლებელია და სადაც სიყვარული ითვლება, თუ მერამდენე იგი, იქ სიყვარული სულაც არ სკოდნით რა გრძნობაა. რასაც შენ ხედავ, ეგ სიყვარული არ არის, ჩემო მშვენიერო, მე მაგის სახელი არ ვიცი და არც მინდა ვიცოდე, რადგან ვგრძნობ კარგი არა იქნება-რა. დაე მაგათ იცოდენ მაგის სახელიცა და თვით ეგ გრძნობაც, მაგათ შესაფერია: ბილწი არსებისაგან ბილწი გრძნობა დაიბადება.

ვარდი ყურს მიგდებდა, მაგრამ თანაც ფანჯარისაკენ რალაც შურიანის თვლით იცქირებოდა...

გადიოდა დრო. ქმარი შინ არ ბრუნდებოდა, ის ყმაწვილი-კი ჩვენ ნაცნობ ქალთან ყოველ დღე დაიარებოდა.

მე ჩემს სატრფოს უფრო მეტის გრძნობით ვუშვლდრი, მაგრამ იგი კი რალაც გულცივად მეკიდებოდა. მე ამას აშკარად ვატყობდი და გულს საშინელი ეჭვი ჰქვეჩნდა. ჩვენს ბაღ-

ში ერთი სხვა ბულბულის ხმა მესმოდა: რაც აქამდის მე არას დროს არ გამეგონა. ის თითქმის მე მეჯობებოდა, აშკარად ეტყობოდა ძალდატანება მის ხმას. ჩემს ვარდსაც თვალი სულ იქით ეჭირა, საიდანაც უცხო ბულბულის ხმა ისმოდა. ხანდისხან ჩვენს ახლო რაღაც შეიფთხრიალებდა და თავს გადაგვივლიდა პატარა ფრინველი, ჩემი სატრფო საშინლად შეკრთებოდა და წუთს რაღაც აღლევა დაეტყობოდა ხოლმე. ყველა ეს აშკარად მაგრძნობინებდა, რომ ჩემი ბედნიერების საძიარკველი უკვე შერყეული იყო და მასზედ აშენებული კედლები დიდხანს აღარ იდგებოდა. აუტანელი იყო ჩემი მდგომარეობა, მაგრამ მაინც ვცდილობდი სატრფოს არა შეემჩნინა-რა. ვითმინე, ვითმინე, მაგრამ ერთ საღამოს ჩემი ბედნიერების ვარსკვლავი უფსკრულისაკენ გადაექანა. ახ, წყეულშიც იყოს ის დღე.

სატრფოს გულ-გრილობით გაბრაზებულმა გადაწყვიტე სამ დღეს მომეთინა და აღარ მიფერნილიყავი ბაღში. მინდოდა გამეგო, როგორ მისაყვედურებდა სატრფო დაგვინებაზე. მეოთხე დღეს ბნინდისა ჩუმად მივიპარე და ვარდის ბუჩქის შორი-ახლო, ბროწეულის ტოტებში ჩავიმალე. ბაღში სიჩუმე იყო, მხოლოდ შუა ბილიკზე ჩვენი ნაცნობი ქალი და კაცი დასეირნობდნენ და სააღერსო სიტყვებს ჩასჩურჩულებდნენ ყურში ეთმანეთს. მე გულ-დაკოდილი ვუგდებდი მათ ყურს და თან თვალი ვარდისკენ მეჭირა. უცბად ფრთხილთ თავს გადამეგლო პატარა ფრინველი და აშკარად დაეინახე, რომ ვარდის ბუჩქის გვერდით ჩემო. პატარა ხანს უკან უცხო ბულბულომა სატრფოი. ჰანგზე დაიკვნესა, მე შორი-ახლო მივედი და გულდაწყვეტილი შევცქეროდი ვარდის ალტაცებს. იმას თავი გვერდზე დაეხარა და ალტაცებით უგდებდა ყურს ახალ მოარწყის.

* * *

ის იყო და ის დღე: მე იმ ბაღის მახლობლად არც-კი გამივილია, მაგრამ გულს ვეღარ დაუფიწყნია დაკარგული ბედნიერება. ჩემი სატრფოს ლალატი უფრო სიბრაულეს მიზადავს მისდამო, ვიდრე სიძულვილს. საწყალი ვარდი, რა უმანკო გაიშალა! სვე-

ტაკი მზის სხივსავით, წმიდა მთის ნაკადული ვით მაგრამ წყეული აღამიანი თავის სიახლოვეს ყველაფერს ჰრყენის, სულიერსაც და უსულოსაც ყველას გადასდებს თავის ბიწიერებას. ჩემი უმანკო ვარდიც მისმა მიზადავმ დაღუპა: მეც აღამიანმა გამიშხამა სიცოცხლე...

სველია

ნ ი ს ლ ი

მადამარე შეგმს ნისღმა ისეუე დამოსა, დასტეინ-დაჭკავლა ქარიშხალმა, ჩაკლა ყველია; დამას უოანამა დაინხვალა შესხარა ხშით და შეის ჩამქრა სვედანი ამოხხილა!..

გეღათ მოსილა ცხაფურების გზა ნარ-მონხევი, გულს ვეღარ მატეხს, მანც ვეგრძეა მეღერად ეუელა, მსღაფრა სტეიქა ვერ მათათოღეუს, ხსნს ველადეპი, არ ვამხეუე ტანჯვას, ვემაგრდება სეურმით ჩეუელი!

ვიცი, ეგ ნისღა დაარდევა, გაიფანტება, ახლ სხვის ტანტა დაეღეკება ახლ ცხაფურების, მუნ მომავლა გაშალს დაადს წმანდა ემბლეუს, სდაც ნადგეუს, ბოდამს ანთხეუს შეილა წამების!

კ. ენ—ი.

ს ა ხ ე

დაეინახე უდიდებულესი სახე, ხატება გა-მოუთქმელი სათნობისა, უსაზღვრო ზნეობრივ სიმადლისა და კეთილშობილებისა; ეს იყო ხორც-შესხმული მხატვრის სული; იგი გამოკრთოდა უხილავ ჩარჩოდან, ვით წყვილიაში მომკინარი ელვა, ვით ციბრუტ ღამეს კლდე-ღრეში სანთლის შუქი და ვით გამომფხიზლებელი მოვლვარე დილის მზის სხივი. დაეინახე და აღვიბედე იგი ჩემსა არსებაში...

ყოველთვის, როდესაც ბნელი მომიტავს, გული მეხუთება და გარშემო სიცარიელეა, ამ ტანჯვის წუთში გაივლევებს ხოლმე ეს სახე, ჩემს წინ, დაობლებულს, შემოღამებულს სათნოდ.

მილიმის, გზას მასწავლის, არა მშორდება. შეეკენესი ვარამს, შეეჩივი ვაგლახს, და გულს შეშვება, თვალთ მინათდ ება... გზაცა ჩნდება; მას ჩემთანა ვგრძნობ—სახეს დიდებულს..

გ. მესხი

იაკობ ნიკოლაძე, ჩენი ახალგაზდა მოქანდაკე, ახლახან დაბრუნდა პარიზიდან თბილისში. მას უკვე გამოუგზავნია ილ. ჭავჭავაძის ბრინჯაოს ძეგლი, რომლის გაკეთებასაც ამ ერთის წლის წინად შეუღდა. ძეგლი წარმოადგენს მწუხარე დედას. ჩამოსხმულია პარიზში Gruet ქარხანაში. სადაც მზადდებოდა ხოლმე ანტოკოლისკის ქანდაკებანი. ძეგლს ამა წლის 30 ავგუსტის დასდგვენ მგოსნის საფლავზე თვით იაკობ ნიკოლაძის ხელმძღვანელობით. ალიბასტრის ძეგლი პარიზის „სალონი“ გამოუფენილი. პარიზის გაზეთები ერთხმად აღნიშნავენ ძეგლის ღირსებას. სიამოვნებით მოგვყავს აქვე ფრანგულ ზოგიერთ გაზეთების ცნობანი. აი, მაგ., რასა სწერს ვაზ. Deuseime (ქალაქ პარიზის ორგანო): „წლებადედი „სალონი“ საქანდაკო ხელოვნებით ძალიან ღარიბია: ერთს *ნიკოლაძის* ალიბასტრის ნი-

კოლაძეს გამოუფენია ალიბასტრის ძეგლი, რომელიც დამზადებულია საფლავზე დასადგმელად. იგია გამოხატულება მწუხარებისა, მარტივად და ლამაზად გამოთქმული“. მეორე გაზეთი Ga ette de France სწერს: „კავკასიელთ მოქანდაკემ ნიკოლაძემ გამოუფინა ძეგლი—საქართველოს მწუხარება, მგოსნის თ. ილია ჭავჭავაძის საფლავზე დასადგმელად დამზადებული. ილ. ჭავჭავაძე მგოსანი ყოფილა, ხოლო ჩვენში-კი, სამწუხაროდ, ნაკლებად იცნობენ“. მესამე გაზეთი Mode illustrée სწერს: „მგოსნის ილ. ჭავჭავაძის საფლავზე დასადგმელი ალიბასტრის ქანდაკება—საქართველოს მწუხარება—შედგენილია ნიკოლაძის-მიერ ხელოვნურად ბ მოხიზბლავად; მწუხარებით დაქანცულ-დაშვებულ ხელში უჭირავს დაფნის რტო. მართლაც რომ ეს მწუხარების ქანდაკებაა, იმ მწუხარებისა, რომელიც გულს უსაღბუნებს უკვე გამქრალი მგოსნის ხსოვნას“. Monde artiste სწერს: „იაკობ ნიკოლაძის „საქართველოს მწუხარება“ შესამჩნევად ცოცხალი, თანშეზომილი ნაქეთებით, მკაფიოდ გამომეტყველი ბ კავკასიის დიდის მგოსნის ილ. ჭავჭავაძის ბიუსტი-პორტრეტი საუცხოვოდ არის დამზადებული“.

დიქცია

(გაგრძელება. იხ. „თეატ. და ცხოვ.“ № 22)

III

გამოთქმა

ახლა გადავჯავროთ ასოებისა და სიტყვების სუბიექტი. ძალიან ბევრს ჭგონა, კარგი გამოთქმა ადამიანს ბუნებითვე აქვს დაუფლადი და აქ სწავლას, ხელოვნებას, რაფიკათა მნიშვნელობა, ანუ ძალიან ცოტა—აქვსო. რასაკვირველია, ასეთი აზრი სწორე არ არის: კარგა გამოთქმას ისევე უნდა სწავლა, როგორც ხმას განუთარებას და სუნთქვას. ტკბილად, მკაფიოდ გამოთქმა ძალიან ძნელია იმისთვის, ვისაც არ უსწავლია. მსახიობისთვის გამოთქმა უმთავრესი სგანი უნდა იყოს. ვნახთ ახლად, თუ რა მნიშვნელობა აქვს გამოთქმას, და როგორ შეიძლება შესწავლა.

ხშირად გამოცხადდა სხვადასხვა, რომ ქართული ეს ტკბილი ეს არ არისო, მიტომ რომ არსებობს უ, ც, წ. არც ერთი ეს არ არის ტკბილი, ისეთივეა, სიღაც არ არსებობს ასეთი ასეთი, თუ მასზე არ ედებოდა ტკბილად ღაზარკს. უკვლამ ვინც, რომ ფრანგული ეს ძალიან ტკბილია ენა, მაგრამ რომ გაავით, როგორ ღაზარკობენ ამ ენაზე ბელგელები, მაშინ აზრს გამოიხატა. ვისაც გაუგებია ფრანგული ეს თვით სფეროებში და ბელგამი, იმან იცის რადენად ცუდად ღაზარკობენ ბელგელები ფრანგულ ენაზე, ამ ენაზე, რომელიც თოვლიან თოვლიანად არის და უკანასკნელად ბის. შედარებაც არ შეიძლება ამ ორ ხსენების. თვითონ ბელგელები ამბობენ, რომ ზარბაზნი ძალიან გაუგებანებოთ ხელმეო. ეს გადაჭარბებული არ არის, მართლაც ძალიან ცუდად ღაზარკობენ, არა აქვთ კარგი გამოთქმა; რასაკვირველია, უცხოელმა, რომელსაც სხვისაგან გაუგებია, ფრანგული ეს ტკბილია, რომ გაავით ბელგელთა ღაზარკი, გაკვირვებულად დარჩება. ასევე ჩვენი ენაც ძალიან ძალიან ბუფრი მინახავს ქართული სხვადასხვა, რომელიც ისე ცუდად ღაზარკობს, რომ... მაგრამ ამას თავი დავანებოთ, და ვნახოთ, როგორ შეიძლება ცუდად გამოთქმას გასწორება. უნდა გამოთქვით უკვლავ ასეთი ძალიან ტკბილად, არ უნდა აჭრდეთ ძალიან თვითივე ასეთი, და ამასთანავე ურადიო მათი სიმღერით გამოთქმას. დაივიწყეთ, რომ სენაზე ხართ, იღაზარკობთ ჩვეულებრივ ისე, როგორც ცხოველები, ურადიოდ, ნამეტნავად ურადიოდ დეკლამაციას, და არ დაივიწყეთ, რომ თვითივე ასეთი, თვითივე სიტყვას კარგი და ღაზარკი გამოთქმა უნდა, იცოდეთ რომ მხოლოდ კარგ გამოთქმულს შეუძლიან გაატაროს სხვადასხვა; იცოდეთ, რომ კარგი გამოთქმა ჰკარგავს ხმას სჯულს. ზორტებს ხმა ცუდი ჰქონდა; მთხელს, გამოჩინდ მთხელსაც არა ჰქონდა ბრწყინვალე ხმა, და არამც თუ სხვადასხვას მათი სიტყვები არ ემსიდა, არამედ დიდ შთაბეჭდილებასაც ახდენდა. რათა იმიტომ რომ მათ კარგი გამოთქმა ჰქონდათ. თუ სფეროებში დეკლამაციის ხმად იმან არის, მას არც ხმა ჰქონდა ხერხანა და ამასთანავე კბილებიც ბლომად აკლდა, და მთხელსაც ამას, სხვადასხვას ემსიდა თოვლიანად ასეთი, და ეს მხოლოდ იმიტომ, რომ მას კარგი გამოთქმა ჰქონდა. რად მორს მივადვართ, ვიდრე ვლ. ალ. მუხინიშვილი. ეცადეთ, კლავებო, ვისაც ცუდი გამოთქმა გაქვთ—

მაღე გაიწორეთ. ნუ გვხიანთ, შეიძლება აგრე მოუწინადებულმა წასწიოთ წინ სამომავლო სენას; თოვლიანად წაწავა უნდა, შრომა, შრომა და შრომა, ნამეტნავად სანტრო ხელმეოებს.

მოვლად ვარჯიშობისა, რომელიც ნაწყენები იყო ხმასთავის, აქაც გამოაკვებოთ; იმდენად „ილიარ ვიცი ვის მივედრო“; იკითხეთ დეკლამაციის, მონათლებელი, რაც გსურდეთ, მიმიღე, აუჩქარებლად, ეცადეთ მკაფიოდ გამოთქვათ თვითივე ასეთი.

არაან მხსნობისა, რომელიცაც ჰქვამთ თვითივე ხმას სიმღერად. თუ არ იცის კარგი გამოთქმა, ხმა ჰქვამდას სიტყვას, ისე მალდა ხმით ღაზარკობენ, ისე უკარანა, იმდენად მხურბობენ კითხვას და ღაზარკობს დროს, რომ სიტყვები არც კი ისმის. დაინ გამოთქმას, ე. ი. მკაფიოდ, ტკბილად გამოთქმას, ვამერბებ, დიდი, დიდი მნიშვნელობა აქვს. აი კადეუ ერთი მოვლად ვარჯიშობისა, რომელსაც გვაძლევს დიდებული მხსნობი და მსწავლებელთა მსწავლებელი რეხი. მე ვთარგმნი სიტყვა-სიტყვით მის მიუხერხებლად: „დადექით მომთრებით თქვენის მეგობრის წინ, და გამოთქვით სიტყვის თვითივე მარტავალი, ჩემად, სრულიად უხმად, ისე რომ თქვენს მეგობრს მარტო ურთობთ კი არ ესმოდეს სიტყვების მნიშვნელობა, არამედ თვალვებითაც, რადგან იგი იმდენადვე ისმის თვალვებით, რადენადვე ურთობთ“. აი რეხი-ს მეთოდად. ამავე მეთოდს ხმარობენ ურუ-მუნჯთა მსწავლებლები, ხმა არ არის, მხოლოდ ჩურჩული (ლოუჯუცი). ეგის გარეშე, რომ ასე გამოთქმას უფრო მეტი ძალა უნდა, ვიდრე მაშინ, როცა ჩვეულებრივ ღაზარკობთ, რათა კარგად იმდენად სიტყვები, რადგან ხმის ანადლებია, ანუ უკვლავ, ხმის იმდენად რეხი გვაგრძავდას. რასაკვირველია, ეს ვარჯიშობა შეუძლიანთ აკეთოთ მარტოდ მარტომაც. რათა ნათლად გაავით რეხი-ს მეთოდი, ვიდრე მაგალითი. ესთქვით ილია ჭავჭავაძის დეკლამაციის:

ტემა მთისს ფოთოლი,
 აგრე მერცხელი ჭეივის,
 ბაღში ვარდი თბოლი და სხვა...

დაივიწყეთ სრულიად უხმად, ჩემად, მაგრამ კარგად, მაგრამ გამოთქვით თვითივე მარტოდ: ტემა— მო-ის-ის ფო-თო-ლი ა-კერძო-მე-რრ-ცხ-ლი სტო-რრ-ის, ბა-ღ-ში ვა-ჩ-ი თბ-ო-ლი მე-ტრ-ის ღეხ-ნი-თა-სტო-რრ-ის, და სხვა. ამასთანავე ეცადეთ მეტი დონე მოანდომოთ რ-ს, როგორც ნაწყენები იყო. დეკლამაციის ბელგური სტრუქტურის გამოთქმა ასე სრულიად სუამარსია. ზირველ ხსენებ-

ში. რასაკვირველია; დაიღვრით, გულიც ატრიავით, მაგრამ ეს ტრაგიკალი მალე გაივლის, გაქრება, არ გაქრება და არ გაივლის არასოდეს ამ ვარჯიშობის ნყოფით.

გამოჩენილი ბუფლე ერთ სდამის თამაშობდა „კრიფინის ქალ“-ში ბებრუტის კრიფინის როლს. როცა მივიდა იმ ადგილს, იმ შესანიშნავ ადგილს, სადა ბებრუტის კრიფინი გაიკებს, რომ მას ფულეობა მიჰპირებს, მისხიობი იწყებს მონათლოვს მადლის ხმით, და სულ მალე ხმაზე მიდის; შემდეგ უფორის კადვრ, მაგრამ ბოლოს ხმა შემოკლდება, მონათლოვის გათავებამდე-ჯერ კადვრ ორი სტრაქინი დარჩა. იცით როგორ შთაქნა? დანარჩენი ორი სტრაქინი წაიკითხა მხოლოდ ტუჩების ცმაცუნით, ე. ი. სიტყუებს ხმით არ ამბობდა, და ამითა სხობავდავდა მხოლოდ აღტაცებაში მიიფუნა. „და არა მუიანი ზატოვრემულ ბუფლეს ჰქონდეს თვდისმე უმეტესი სტენა“ (ამბობს რეცენზენტა) სხობავდავდას თვალებით ესმდა ორი უჩანსნეული სტრაქინის ფრასები, და ეს იმბრამ, რომ ბუფლემ კარვად იტოდა გამოთქმა. ხომ ხედავთ რა დიდი მნიშვნელობა აქვს კარვად გამოთქმას, უხმად არ შეიძლება ღამარაკი, მაგრამ მარტო ხმა დიქციაში სკამარისი არ არის, საჭიროა კარვად გამოთქმაც. ნულარ აღმოქვიენიეთ ზატოვრემულ კარვარეთელს („დროება“ 1909 წელი) რომ „მე ჟერ არ მიხახავს ჩვენს სტენაზე ტრებილი მილანარაკო“. იმეცადინეთ, და გარწმუნებთ დასძლეული უოკლავე სიძნელეს. გინჩვეთ ავრდვე თქვენი როლი წაიკითხით თავიდან ბოლომდის რენაეს მეთოდით, სვეტუნეუნიებით, რასაკვირველია; მისინ დარწმუნებულნი იქნებით, რომ სიტყუებს კარვად გამოთქმით ამსთანევე **ზეირილად** კარვად გეცოდინებათ, და მეორე დღეს გახსოვების დად-თამანი რეცენზენტებო არ გახსოვდურებენ, ანუ უკეთ—არ გამოვლანსდებენ.

კადვე ერთი რჩევა: გემწელებათ რომელიმე სიტყუებს გამოთქმა,—გამოთქმით იგი რადიკალურმე რენიეს მეთოდით.

უკვლას ეს ვარჯიშობა, როგორც ხმის, ისე გამოთქმის, სისტრამატორად, უოკულ დღე უნდა აკეთოთ, და უოკულეთის.

უკვლას ვარჯიშობა ერთად არ უნდა აკეთოთ, არ დაიღვლოთ თავა; იმუშავეთ მისივე, გულდაღვრებით, და ნამეტნავად არ „მიანფუჩსით“, როგორც ამბობს ხალხმე ცნობილი მათემატიკოსი ბატონი ზებედევი.

ნამდვილი ამბავი. ფრანგები ძალიან ხშირად, თითქმის უოკულეთის **რ**—ს მაკორად **ლ**—ს მაკორად ასოს ამბობენ. ეს, რასაკვირველია, ძალიან დიდი ნაკლავა, და უკვლას მისხიობი ცდილობს გაიწიროს. ჰენიის ტალმას ჰქუირად ეს ნაკლი, მაგრამ მან მალე გაიწიროს. აი რა შესანიშნავ ამბავს მოკვიბითბის კონსტრუქციულ ელემენტს, რომლის სინამდვილესაც მეც ვაწერ ხელს. „ერთმა შესანიშნავმა მისხიობმა მამამთ საკვირველი მეთოდი, თუ როგორ გაიწიროს ეს ნაკლი. იგი ჟერ ისევე ახლავდა ით, ჰუბერე, და ერთს და იმავე დროს დასდევდა ორ კურდღელს დასტურად. ეს ორივე კურდღელი მისთვის ერთი მეორეზე ძვირფასი, და ერთი მეორეზე მწელი დასტური იყო. იგი მუშაობდა ერთს და იმავე დროს გამათავება ასო **რ**, როგორც **რ** მეორე—დამონაყუების ახლავდა ქალის გული, რომელად კატაქობით უკვარდა. ექვსი თვე განუწყვეტლავ წავლობდა, სცოდავა, ერთზედაც და მეორეზედაც, მაგრამ **რ** რჩებოდა **ლ**—თ და ქალი ისევე ასე გასითხოვარი იყო. ბოლოს ერთს დღეს, ანუ უფროს წიორად, ერთს სადამოს, ერთი საათის ხვეწნა-მუღარის, ალკოლის, ჰო-არას თქმის შემდეგ მოუხიბლა გული თავის დულენიას... და ღამაზი არსება დასთანხმდა ცოლად გაყოლას. გულისათ გახარებულმა ოთხთი ჩამობრბის კიბებოთ, და როცა მოვიდა შევიცრათან, დაუფივარა: „კარები გამოდე“ სთქვა ეს და შემანდა: წარმოადგინეთ... წარმოადგინეთ **ლ**—ს მაკორ **რ**—ს ამბობდა, ნამდვიდ **რ**—ს, როგორც ატლანსური **რ**. იქნება ეს შემთხვევა იყო? „გახსოვრე კარები.“ ისე **რ**, ნამდვილი **რ**, და მეტად გახარებულნი გამოვარდა ქუჩაში. გზასე ვართავდა დანახა... შეჰქვივარა: თქ! „რა დიდი ვართავდა... კადვე **რ**, ნამდვილი **რ**. არა ეს შემთხვევა ღარ იყო, შემთხვევა ორჯერ არ შეიძლება. და სხლამდის გზა და გზა გაიძახდა: კარები, რა ვართავდა, რა ვართავდა, კარები, მინდობო, ვართავდა, ვიო, რ, რ, რ, ნამდვილია რ იყო“. ვინ უშუკვლას მს? ამან, ამან, ვინც ავრე გავიკობით უკვარდა, თუ ექვსი თვით მუშაობამ? მანინც და მანინც დიდი ბედნიერი იყო, ამბობდა **ლ**—ს მაკორად—**რ**—ო და ქალსაც უკვარდა. დავარჯებთ ამ ამბავს: „სიუვარდლის გავლენა გამოთქმასზე“.

გიორგი ჯაბადარი

ბერლინი

სახამინო თეატრი

უანბთაქლერი!

(შთაბეჭდილებანი)

ხსენებდები ლოდინის შემდეგ თბილისელკობე ველიძის რისტანის „მხატვრულ ნაწარმოების“ შანტკეღერის ხელფას სსსსხის თეატრში. მითკენებით ვეღვან დაზარალებენ ამ ზეისზე: ღანაბრების დიდი, ღანაბრების ზატრა, მსწავლული და უმეტარი, ხელფასი და ფინანსი. ეგვას ცდილობს რაიმე ფარული იდეა აღმოაჩინოს ამ უსულო ზეისში; ეგვას ცდილობს დაუბოლოებელ შანტკეღერ რეტორიკას უძღვანს ხელფასებისა და მხატვრობის დამამუშეველი დივიდენდი გვერდებია.

სხვათა შორის, მეტველისე „დავითკობერივე“ ამ ზეისის ხელფასთა და ე. წ. რისტანის „განსაცხიფრებელ ფსიხოლოგიურ და მხატვრულ“ აღდოს გათვალისწინებით. მიუხედავად ამისა, რომ ამ ზეისის მოსმენა ბოლომდე ეთვალდა შეუძლებელია ისე, რომ არ დაკვირდეს, შე მანერ შექმელ და „შანტკეღერი“... თხუჯერ ბოლომდის ვინაზად და შოვას-მინე. თხუჯერ მთავარმანდე მთქმინებური თფილი და თეატრდან დაბრუნების თხუჯერე დაეგვითხე ხემს თფს: რა არის, რასიფის და ვასიფის არის დაწერილი თფეღავე ეს? ხუთუ თფი თხსტანის-სთფის?!...

„შანტკეღერის“ მინარს მე აქ არ შეეხება, ვინაზდნ უგვე გადმთეღული თფი ხემს ჟურნალში, აგრულად დაუგდალი გეგმინდა ამ ზეისის შესავალი და შანტკეღერის „ქიშინი მინაზდა“. ამ შეეხება არც იღვერე მხარეს ზეისისას, ვინაზდნ ძირე იღვის თქ, სდაც მისი სსსსხაც არ მთაბეებს—ეს „განსართობი საქმე“ შფეი მავის ზრთფესრთებისთფის მი-მინღვათ. არს ვატერა აგრულე „შანტკეღერის“ მხატვრულ დარსებაზე. მე დარწმუნებული ვარ, რომ ეს „მოწეინილი კრატეოსიები“ შექმინან ახალ რისტანის ისევე, როგორც ბელისიამ შექმნა ახალი ზეისინი. მაგრამ ხურას უგვრავად, თუ შეტეღდინკის და რსკრე უაიღდის ზდანრეის გარეგან გამთხატვლების სიღამაზისა და სიამრტევის, ხელფასურ „სიღრესი“ ირიგინალობის შემდეგ, რისტანის ზათეტური ღარა უსულოდ და უტხად მიმინია.

მე მინდა შეეხებო მისხიობთაგან „შანტკეღერის“ წარმოდგენას. სმართლიანობა მთითხეის აღვინაშნო, რომ მისხიობებში ეთფეღავე დინსიძეებს მინარეს, რათა ზეისის ჟურფინა შთაბეჭდალება მოეხდინან. და თუ ამ შეეათობის და დაევირგების შემდეგურ თეატრში მუთფი ახლხი მთქმინარება აბე-ბედა რისტანის ზეისის, ეს გარეყოებას აშკარად მოწმობს, თუ რავდენად არ აკმაყოფილებს ეს ზეისი თანამედროვე აღმანის ესთეტურს და გონებ-

რავს მთითხეინალებათ. რჩება მხოლოდ ზრთქტორი, სტენაზე ჟურედ უნსხევი სსსსხობა, მეტავორთული ეთექტები, გეგუთა. რჩება მხოლოდ ერთოლოვას-მეორე მშეხეიარად შესრულებული რთლი მშეისა, სმინარობა—შანტკეღერი. ჩრუსეკანს—ხონობი და ზატრან მესტრო—წიწიდა. რჩება მხოლოდ არა-სსსსხამთერი შთაბეჭდალება, რთლესც ხედავ რამე დეთური ნიქი ხელფას მისხიობის იხარეებას აშკარ გასართობზე, აშკარე უშინარობა, დროისა და მთითხეინალებათა შეუფერებელ ნაწარმოებზე. რჩება, ვეშეორებ, მხოლოდ არა სსსსხამთერი შთაბეჭდალება, რთლესც გრმინბ, არა ერთი და ირი რისტანი გეღავე ატეღვის მსსსრად სტენას და მუნ დამკვიდრებულ დეთურ მდღეს. ცისკარი

ღ ა ბ ბ - ს ო ფ ლ ე ბ ი

ქიათურის სცენა

ბევრი წუწური მსმენია ჩენი თეატრის დაქვეითებაზე, ბევრი იგრემიდა წამიკთხავს—ალარ გვეზრდებიან მსახიობნიო. ბევრი მინახავს სასოწარკვეთილი ხელოვნების ტადირღან მთავალი. ეს ვიღება, დიხაბ, რომ სმარ-თლიანია—მაგრამ ყველა ერთნირად არ გაიწყველება...

ეს ოთხი თფეი ვაკვირდები ქიათურის სცენის მოხეარებების თამაშს, (კვირაში თითო წარმოდგენას აუცილობლად მართავენ), ვაკვირდები და აღტაცებაში მოვღვიარ. მიყვარს მითი ბატაკებელი საქმის სიყვარული, მიყვარს მითი ერთ-სულოვნები. ზატრის ცემ მთის თავდაბლობა. მითში არ არსებობს ინტრიგა, ზაბლაუშობა, გაბერევა, მინია-გრანდიოზა, მამლაყინწობა. ყველა ერთად შეთანხმებული, შეხმატკობილებული, ერთსულოვნებით უსასყიდლოთ, დაუზარებლად ემსახურება წმინდა საქმეს. ინტელიგენტი და მაღაროს მუშა, თბილ აღვილის მოსამსახურე და ვაჰარ-ნოქარი, შეერთებულად, ერთი ერთმანეთის დაუყვედრებლად ეწევიან ჰაჰანს.

ვაშა ქიათურულ სცენის მოყვარეთ: მით შესძლეს ის, რაც მოსალოდნელი იყო, მით შექმნეს მუღმივი მაყურებელი უზრალეო მაღაროს მუშეინდინა-კი. მე არ ვსახელებ მით სახელსა და გვარს—არ ვარჩევ ერთი ერთმანეთისგან არც ერთს... ისინი წარმოდგენენ ერთ თაიგულს,—თაიგულს-კი ერთ ნაირად ამშვენებს სურნელოვანი ვარღი და მწვენი გვიმრა.

ყველა ერთადკარგია—ცალკე ცალკე-კი... დაქსატული.—ღმერთო გვაშორე. აბ. წ—ძე რეაქტორ-გამომცემელი იოსებ იმედაშვილი

ექ. ვ. დ. ლამბაშიძის

სანაშრომნი

პატარა ცემუი

ბაკურიანის რკინის გზაზე, 4,400 ფ. სამალე

განიხსნება 15 ივნისს

ორის განყოფილებით, ერთი — საბავშვო, მეორე — დიდებისათვის.

პირობების გასაგებად წერილით უნდა მიმართონ ბორჯომით პატარა ცემს ექიმს
ვახტანგ ლამბაშიძეს. 10—1

სახალხო გაზეთი

ყოველ-დღ.
საპოლიტ.-
სალიტერატ.

გამოცემა, კვირეული სურათებიანი დამატებით.
წლიურად 8 მან. ნახევარ წლით 4 მან 50 კ.
რედაქტ.-გამომცემელი დ. ხრამელაშვილი.სა
ადრესი: Тифლისь, Большая Ванкская
ул., № 12, Сем. Пашалашвили.

აელაშრის თეატრი, დირექტორი ამო-ხარაზიანისა

კვირას 13 ივნისს

ქართ. დრამ. დასის არტისტებისაგან

ღალაკტი

ისტ. ლევენდი დრამა
ა. სუმბათაშვილისა

თარ. გ. ყიფშიძის-მიერ

დასაწყისი საღ. 9 საათ.

ფასები 10 კ. 1 მ. ბილეთები იყიდება თეატრის კასაში
კონტრაქტარა არავის მიცემა. გამგე ვ. მატარაძე

სახალხო სახლი

მოთხოვაბათს, 16 ივნისს ქართ. დრამ. არტისტები-
საგან, სცენის მოყვარეთა დახმარებით წარმოდ. იქნება:

ღა-ქმა

დრამა 5 მოქ. ღ 6 სურ.
ვ. გუნიასი

საქონლმცოდნეობის განყოფილება

მონაწილეობენ: ქ-ნი ა. კარგარეთელი, ელ. ჩერქე-
ზიშვილი, მ. გ. მუსხელაშვილი, ბ. ბ. ვ. მატარაძე, დ.
მგალობლიშვილი, კ. ქელიძე, გ. ჩუბინიძე, ელიო-
ზოვი, შ. საფაროვი, ი. გრიშაშვილი, კულაშელი,
ანაშვილი, მაისურაძე, კახანაძე, ალექსიძე და სხვა.
ადგილების ფასი 10 კაპ-ან 1-მა-მდე. დასაწყისი სწო-
რედ საღ. 8 საათზე. ბილეთები იყიდ. თეატ. კასაში.

შურნალი „თ. ღ ცხ.“ იღებს დასაბამებად
გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ე ზ ს

ქართული თეატრი და ბალი

ხუთშაბათს 17 ივნისს 1910 წ.

პეტერბ. ქართ. სტუდენტთა სასარგებლოდ

კ. ფოცხვერაშვილისა ღ ა. წუწუნავას თაო-
სნობით გაიმართება არა ჩვეულებრივი

წარმოდგენა—გართობა—სეირნობა

I პ ი რ ი მ ზ ე

მუსიკა კ. ფოცხვერაშვილისა, სიტყვები შ. დადიანისა

II ზეინაბისა და ოთარბეგის გასამართლება

შარაქი Par-Don-ისა

ინჰანთელი მოცეკვებუე M-LLE (ქერო
სასაცილო გართობა

ბოჰათა გუზდი ნაბაჰიოსი

III უმარმამარი კირკი

კლოუნები, მოქიდავენი, ჯამბაზები და სხ.

იმითყაყები, ბალში სეირნობა

რგოლათა სროლა, ზტიშეა, კონფეტო და სხ.

სეირნობა დაიწყება ნაშუადღ. 6 საათზე, წარმოდგენა
— 8 1/2 ს. ფასი—ბალში შესასვლ.—დიდებ. 30 კ.
პატარ. და მოწაფეთა 15 კ. თეატრი 2 მ. 60 კ.—40 კ.
რეგისტორი ალ. წუწუნავა

დასახლისი კნ. ელ. ვახტ. ვაჩაძისა